

Els aplecs excursionistes i de germanor penedesenca, un precedent important en la renaixença del Penedès

ENRIC CARAFÍ i MORERA

Gelida

El "corcó" no para en un Penedès il·lustrat, neguitós per la cultura, amarat d'amor a la terra malgrat les maltempsades de la fil·loxera que finalment donaren pas a un esplendorós futur vitícola.

Entre els homes importants de la nostra terra, profundament vinculats amb els prohoms de la Renaixença que tan bon gust havien deixat en la recuperació cultural del Penedès —paral·lela a la de Catalunya en general—, sobresurt el vilafranquí Josep Estalella i Graells, pedagog i científic del qual enguany celebrem el centenari del seu naixement i d'on arrenca el nostre treball a cavall d'unes èpoques ben diferents: la Dictadura d'en

Primo de Rivera, els anys 20, —marcada per fortes repressions— i l'esperada recuperació de la Generalitat els anys 30 que tanta empenta havia de marcar especialment en el terreny cultural assenyalant el triomf de Catalunya.

LES EXPOSICIONS D'ART DEL PENEDEÈS, PRECEDENTS DELS APLECS EXCURSIONISTES I DE GERMANOR PENEDESENCA

L'inici de les Exposicions d'Art del Penedès, celebrades per primera vegada a Vilafranca durant els mesos d'agost i setembre de 1926 i posteriorment a d'altres indrets comarcals, marquen a parer nostre la pedra de toc per conscienciar a tothom de la necessitat de canalitzar degudament el gran patrimoni cultural penedesenc per mitjà d'alguna entitat. En aquest sentit, el Dr. Estalella, a l'acte inaugural de l'esmentada Exposició de Vilafranca, hi pronuncià una conferència titulada AVANT-PROJECTE D'UNS ESTUDIS PENEDESENCS, que esdevé una mena de "corpus" amplíssim, el qual fins el 1977, cinquanta anys després, no s'ha fet realitat per mitjà de l'Institut d'Estudis Penedesencs.

Reafirmant la important iniciativa del Dr. Estalella, Joan Solé i Bordes escrivia a Serra d'Or (juliol - agost 1979): "...L'esperit de comprensió i d'estudi de la terra pròpia, el trobem admirablement esmentat a la conferència pronunciada pel doctor Josep Estalella l'any 1926 —en plena dictadura de Primo de Rivera— en ocasió de l'acte inaugural de la I Exposició d'Art del Penedès. Hi feia una crida als joves per tal que portessin a terme una ampla tasca d'estudi i de remodelació de la comarca penedesenca, que ofería tant en valors artístics i naturals, i que tan oblidada estava dels seus propis, enfront del progrés cultural de què fruien Barcelona i d'altres capitals catalanes, malgrat els problemes polítics del moment. Les seves paraules tenen, enquadrades en el temps i en el moment en què foren pronunciades, el caràcter de la més abranguda catalanitat: "La comarca natural exerceix sobre l'home la més fonda de les accions. La història, els costums, la moral mateixa en senten la influència... Vinc a invitar-vos, doncs, joves penedesencs, a l'estudi detallat i intensiu de la nostra comarca. Vull mostrar-vos avui quina diversitat de temes hi ha per tractar

Portada del programa de l'Aplec celebrat a Gelida el 1932, original de l'artista M. Guarné, s'inscriu dintre els millors corrents grafistes d'aquell moment.

i com és de llarga i de variada la tasca que us proposo: tothom hi pot col·laborar.

Un dels millors efectes d'aquesta Exposició haurà d'ésser el despertar o reforçar el coneixement i l'interès de la gent per les coses velles... els museus atrauen els artistes i el contacte d'aquests comunica l'impuls als qui s'hi volen iniciar..."

De la fecunditat d'aquestes primeres exposicions d'art del Penedès, ens en dona prova aquesta petita crònica publicada a "Associació", butlletí mensual gelidenc, el desembre de 1929: "...A Vilanova, després de visitar el castell medieval de la Geltrú, seguirem les sales on es troba instal·lada la III Exposició d'Art del Penedès. Havíem visitat les altres manifestacions artístiques celebrades en la nostra comarca, i la impressió que ens va produir la de Vilanova fou excel·lent. Si les anteriors, celebrades a Vilafranca i al Vendrell, resultaven, en qualsevol secció, molt interessant, havem constatat en la de Vilanova una superació en el conjunt, que com a penedesencs ens felicitem i il·loem l'embranchida ascendent d'aquest certamen verament notable i digne d'ésser visitat..."

En aquesta línia d'acció cultural iniciada per les exposicions d'art, hi podem empeltar fàcilment els aplecs excursionistes i de germanor penedesenca, una iniciativa gelidenc que, a l'empar del fogar cultural de les Escoles del Molí Vell (fàbrica de paper Guarro) —una institució modèlica que s'inscriu dintre els corrents més avançats de l'època i que caldria estudiar a fons—, nasqué l'any 1930.

1930: I APLEC A SANT PERE DE RIUDEBITLLES

El butlletí mensual "Associació", òrgan de l'Associació d'Alumnes i Ex-alumnes de les Escoles del Casal del Molí Vell, "Grup Gelada", ens servirà per a donar puntual notícia d'aquesta iniciativa que finalment comptà amb organitzadors de tot el Penedès i amb paral·lelisme ben actuals encara. Així, i molt més definidores que les nostres apreciacions, reproduïrem sovint els textos publicats a "Associació" que palesen la importància d'aquest moviment.

1930. St. Pere de
Riudebitlles.

Sortida dels
vilafranquins.

Sardanes.

Actuació dels
orfeons.

En aquest sentit, "Associació", corresponent al 13 d'abril de 1930, deia: "l Aplec Excursionista i de Germanor Penedesenca". A iniciativa de la nostra Associació, i a l'objecte d'organitzar aquest primer aplec tantes vegades projectat, va tenir lloc el diumenge passat una primera reunió al C.E. Vilafranquí de totes les entitats excursionistes de la nostra comarca. Amb gran entusiasme es va acordar celebrar en un dels diumenges de la primera quinzena de juny el primer aplec excursionista i de germanor penedesenca. Sortejat a quin Centre li tocaria a escollir el lloc, la sort, per primera vegada, va afavorir el novell Centre de Sant Pere de Riudebitlles, escollint l'atractiu lloc de Cabrera, situat a l'Anoia, entre Sant Pere i Capellades, per a celebrar el primer aplec. S'ha convidat per a pendre-hi part a tots els Orfeons, Agrupacions sardanistes, Esbarts de dansaires, és a dir, tot el que representa un valor espiritual dins la comarca. Avui els elements organitzadors celebraran al local del C.E. Vilafranquí, una segona reunió junt amb els representants de les entitats esmentades, a fi de concretar els punts de l'organització de l'aplec.

La celebració del primer aplec excursionista i de germanor penedesenca, es pot ja dir que serà un dels actes més importants que haurà celebrat la nostra comarca".

El maig-juny de 1930, "Associació" publicava el "1er manifest" d'aquests aplecs que palesava l'interès que havia mogut la iniciativa de la gent de Gelida a tota la comarca: "... A mesura que ens anem acostant a la data del 15 de juny en què se celebrarà aquest Aplec, augmenta l'entusiasme en tots els pobles d'aquesta formosa comarca i creix l'activitat dintre de les entitats organitzadores i col·laboradores, auguri de l'èxit d'un acte, el més important que la comarca hagi celebrat.

El Penedès, terra plena, d'arrodonits turons que ens mostren en aquesta època la prometedora fecunditat de les seves collites, es prepara per a aplegar en el rioler poble de Sant Pere de Riudebitlles a tots els elements que dins la contrada conreen les coses de l'esperit, que són la saba del nostre poble, i que ens demostraran la prodigalitat de valors espirituals que, com en la Catalunya tota, caracteritza la nostra comarca.

En el I Aplec Excursionista i de Germanor Penedesenca, s'hi agermanaran els excursionistes que resseguint les nostres contrades, unes vegades estudiant les seves ruïnes, signes d'un passat gloriós, altres marcant els camins més dreturers que les travessen, o fent estudis sobre la seva geogràfica o constitució geològica, o, senzillament: contemplant les belleses que enclou la varietat del paisatge que s'estén de les costeres planes als encimbellats turons coronats per les neus eternes, ressegueixen la seva pàtria aprenent d'estimar-la en romàntic peregrinatge, tot fent-se forts de cos i d'ànima. Els esbarts de dansaires que ens fan conèixer les belles danses dels nostres passats, on s'hi barreja la senzillesa amb l'honestetat, senyals convinents de la virior que gaudia la nostra raça. Els orfeons amb els seus cants que ens fan vibrar intensament l'ànima. Les seves cançons tenen el gust de cosa nostra, per això ens entren tan endins, emocionant-nos amb les seves timbrades harmonies, perquè, en elles s'hi senten els batecs del nostre poble, l'alè de vida de l'ànima de la pàtria i en dies tristos, quan la boca no pot dir en el llenguatge parlat les engoixes del nostre cor, són les cançons les que ens aconsolen i les que ens fan vibrar d'emoció, les que s'infilten dins l'esperit perquè representen clams i sospirs de coses nostres, són encarnades en la mateixa terra i tenen el gust del seu pa i del seu vi, són la seva pròpia carn i la seva mateixa sang.

El poble de Sant Pere de Riudebitlles es prepara per a hostatjar els milers de concorrens a l'aplec, que d'arreu del Penedès s'hi reuniran en germanívola companyonia, amb les entitats que tenen com a finalitat primordial fer estimar les coses nostres.

Fins a la data es té la certesa que concorreran a l'aplec: Centre Excursionista Vilafranquí, de Vilafranca; Associació d'Alumnes i E.A. de les Escoles del Casal del Molí Vell, "Grup Gelada", de Gelida; Grup Excursionista de l'Associació d'Alumnes de l'Ateneu, de Vilanova; Grup Excursionista del Centre Moral, de Capellades; Grup Cultural i Esportiu, de Sant Pere de Riudebitlles, Esbart de Dansaires de Vilafranca; Esbart de Dansaires de Vilanova; Secció de Rítmica del Casal Catequístic, de Gelida; Orfeó de Vilafranca; Orfeó de Vilanova, Orfeó de Sitges; Orfeó de Sant Sadurní; Orfeó Gelida; Orfeó de la Granada; Ateneu

de Vilanova; Agrupació Sardanista de Vilanova; Club Nàutic de Sitges; Agrupació Sardanista de Vilafranca.

També es compta amb la col·laboració de "Palestra", l'entitat que representa l'abraçada espiritual de tots els homes d'acció i de bona voluntat. Totes les entitats excursionistes de Catalunya hi són convidades.

No hi ha poble del Penedès ni societat de la comarca que no hi sigui convidada, fent esperar, les impressions rebudes, que la celebració del I Aplec Excursionista i de Germanor Penedesenca serà l'acte més important que hagi celebrat la comarca. Serà l'efusiva abraçada de tots els patriotes de l'Anoia al Gaià i de la Mediterrània a la granada Segarra.

Anem-hi tots a abraçar els nostres comarcans germans d'idealitat. El dia 15 de juny cap a Sant Pere a celebrar la Festa Major del Penedès.-"Pere Marcó".

L'Aplec (segons "Associació", juliol-agost 1930) "se celebrà, com estava anunciat, i resultà un èxit ben franc, com ja prevèiem de bon principi .

L'entusiasme que arreu de la comarca desvetllà la celebració d'aquest acte, es veié confirmat amb la reunió de Sant Pere de Riudebitlles, de més de 3.000 comarcans que donaven a la vila un aspecte molt animat. Unit a l'engalanament de carrers i balcons amb què s'havia endiemenjat tot el poble, per a rebre la munió de forasters que aquell dia la visitaven. Uns vistosos cartells col·locats en tot el trajecte d'un km. abans de l'arribada del poble, i un arc de triomf construït a l'entrada del mateix, donaven la benvinguda a tots els penedesencs que aquell dia allí s'aplegaven.

El programa fou puntualment executat, i a l'hora del retorn tothom sentia la recança d'haver-se acabat una festa que representa l'abraçada de tots els elements de la contrada.

A l'acte de la desfilada cap a les respectives localitats, en les encaixades de germanívol comiat i al posar-se a bronzir els

1931. Capellades

Sardanes

Lluita a la corda

motors dels autos que s'enduien als excursionistes se sentia l'unànime veu de "a reveure!" que serà en el II Aplec Excursionista i de Germanor Penedesenca que se celebrarà l'any vinent."

1931: II APLEC A CAPELLADES

La llavor de la primera trobada ja estava sembrada i donà bons fruits, ja que el II Aplec tingué lloc a Capellades el 17 de maig de 1931, i en el "2on. manifest" que reproduïm s'hi reflexa a bastament l'aurora que començava a viure Catalunya... "Per segona vegada llancem el convit de l'"Aplec Excursionista i de Germanor Penedesenca", instaurat felicitment l'any passat. Per segona vegada volem aplegar a determinat indret de la nostra comarca representacions nodrides de tots els pobles d'aquesta contrada, en efusió germanívola que d'any en any faci més fort el vincle que converteixi el Penedès en una entitat viva i pensant, sempre a punt de vibrar en tota manifestació de l'esperit i sempre amb les finestres esbatanades de cara al món.

El "II Aplec Excursionista i de Germanor Penedesenca" troba un ambient ciutadà distint del de l'any passat. Enguany hi haurà en els cants, en les veus, en les rialles i en les músiques que emplenaran de joia els contorns de Capellades, ressons de llibertat que en el I Aplec només eren en l'esperit de cada u. Enguany, sota el cel d'aquesta Primavera meravellosa que ha florit amb magnificències inconegudes, l'alegria prendrà una més gran franquesa i vessarà pels ulls i pels llavis i es contagiarà d'ací d'allà a cada rostre. L'any passat a Sant Pere de Riudebitlles, encara havíem d'expressar a mitja veu el delit de llibertat, encara havíem de posar sordina als nostres himnes, encara havíem de donar segones intencions als parlaments que coronaren el nostre Aplec. El "II Aplec Excursionista i de Germanor Penedesenca", serà la plasmació de la joia popular encesa per l'esperança de nous temps lluminosos i saludables per a la nostra Pàtria.

Penedesencs: els de l'un i l'altre cap de la nostra Comarca esquarтерada, els que treballen la terra i els que us baralleu amb la mar, els del martell i els de la ploma, els humils i els benestants, tots sou convidats a la nostra festa, esclat d'harmonies, símbol de cordialitat. —Secció d'Excursions del Centre Moral Instructiu,

Capellades, -Amics Excursionistes del Puigcúgul, Sant Pere de Riudebitlles.- Associació d'Alumnes o Ex-alumnes Casal Molí Vell, Grup Gelada, Gelida.- Agrupació Excursionista de l'Ateneu i Associació d'Alumnes, Vilanova i la Geltrú.- Centre Excursionista Vilafranquí.- Centre Excursionista de Sitges.- Amb col.laboració d'Entitats Culturals de la Comarca." L'Orfeó de Gelida prengué part activa en l'Aplec. Li fou encomanat el cant de la Missa i altres cançons populars i juntament amb els altres orfeons i poble tot, cantà "el cant del poble" i "els segadors".

1932: III APLEC A GELIDA

Immers en l'ambient estatuari que vivia el país el 1932, se celebrà el III Aplec a Gelida el 12 de juny d'aquell any. El "3er. manifest" que es publicà reflexa els antecedents del 1926 abans esmentats i la conscienciació comarcal. Heus aquí el que deia aquest "3er. manifest" publicat en un acurat opuscle de l'aplec a Gelida: "Penedesencs: Anem a celebrar el III Aplec Excursionista i de Germanor Penedesenca. Com en els dos anys anteriors a Sant Pere de Riudebitlles i a Capellades, enguany se segellarà de nou la cordialitat penedesenca vora la bella vila de Gelida.

En aquesta hora en què hom parla de la reestructuració de les comarques catalanes, el Penedès ja té la feina mig feta. De l'any 1926 ençà que la nostra comarca labora en la tasca de fer materialment i espiritualment la seva unitat. Si amb les exposicions d'art, lamentablement negligides, hom impulsà la col.laboració dels artistes i dels homes de lletres en el reviscolament comarcal, amb els Aplecs Excursionistes i de Germanor Penedesenca es mobilitza el poble penedesenc i si li fa conèixer la pròpia contrada, tot i ensenyant-li d'estimar-la.

Els Aplecs Excursionistes i de Germanor Penedesenca, són això: una aportació comarcal a la vibració constant de Catalunya. La nostra terra, poble renaixent, poble que aspira a reconstruir-se, a recobrar la seva personalitat, ha d'estar a peu tothora. Per damunt de totes les diferenciacions de pensament, de tots els combats ideològics, de tots els matisos, de tots els cantells de la seva activitat vària, ha de tenir un delít que no cessi: assolir la seva grandesa col·lectiva, que vol dir puixança d'esperit i llibertat humana.

És per aquestes altres conquestes que les entitats excursionistes del Penedès integral, amb valuosos ajuts, organitza aquests Aplecs. No hi ha res com infondre la cordialitat interpenedesenca per a aconseguir un Penedès rediviu, vigorós i pensant. I no hi ha res com enfortir les comarques per a formar una Catalunya harmònicament forta.

És amb aquest esperit i amb aquesta intenció que convidem tots els penedesencs i tots els catalans a aquest III Aplec Excursionista i de Germanor Penedesenca.- Associació d'Alumnes i Ex-alumnes de les Escoles del Casal del Molí Vell, Grup Gelada, Gelida.- Secció d'excursions del Centre Moral i Instructiu, Capellades.- Amics excursionistes del Puigcúgul, Sant Pere de Riudebitlles.- Agrupació excursionista de l'Ateneu i Associació d'Alumnes, Vilanova i Geltrú.- Secció de Cultura Física del Casal, Vilafranca.- Centre Excursionista de Sitges.- Amb la col·laboració de l'Orfeó Gelida, massa coral de la Societat Coral Artesans d'E.R. i Bastoners de Gelida.

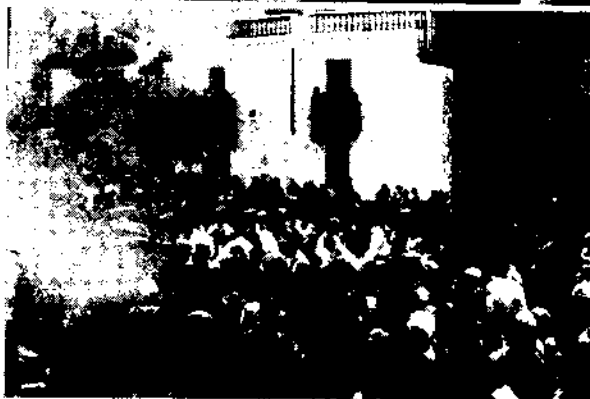
Paral·lelament, l'enyorat poeta gelidenc Jaume Vila, escrivia el 5 de juny de 1932 a "Rocasagna", òrgan de la dreta local: "Festa de germanor: Gelidencs!... Sabut és de tothom que diumenge dia 12 s'escau a Gelida la celebració del III Aplec Excursionista i de Germanor Penedesenca. Amb admirable justesa de detalls, el programa general ens diu que serà una esplendorosa diada pel cos i per l'esperit i danses, festa religiosa, cançons, esports i parlaments.

Són dignes dels més fervents elogis totes les comissions que han intervingut en la confecció d'aquest Aplec i especialment la junta del "grup Gelada", ja que a ella és a qui correspon la tasca més feixuga i és qui té la responsabilitat moral de la diada. Però aquesta responsabilitat per ells contreta amb evident profit pel nom del nostre poble, ens imposa a tots els gelidencs el deure sense excuses, de prestar el nostre més entusiasta concurs, tan moral com material, perquè ella pugui assolir tots els objectius proposats.

Atrets per la festa i per l'excel·lent condició topogràfica (potser el més ben situat del Penedès) al nostre poble diumenge

1932. Gelida.
Recepció.

Actuació dels
"bastoners"

Parlaments
al bosc de
Can Torrents

vinent hi tindrem per hostes tota una bigarrada multitud de forasters; gent de mar i de muntanya; de poble i de ciutat; altres, com un natural privilegi, els obrers i menestrals. Encara que puguem oferir l'ombra acollidora del bosc i la sang fresca del gran nombre de fonts que eternament canten a l'entorn nostre, ens cal pensar que d'això sol no n'hi ha prou i que n'hi manca un bon xic encara. Quin profit en treuríem d'ésser convidats a un suculent banquet si després haguéssim de trobar els companys de taula incomunicatius, eixuts, ferrenys?. Per això cal que diumenge tots ens esforcem a procurar que els forasters es trobin bé entre nosaltres. I hem de fer que tan bon punt besllumin les portes de casa nostra, ja hi endevinin el somriure sense afectismes de les gelidenques i els braços oberts dels gelidencs. Ells trobaran més saborosa una rialla franca que un glop d'aigua fresca i més acollidora una abraçada cordial que l'ombra d'un pi.

I sobretot, en allargar-los la mà per a donar-los la benvinguda, no cometem la indelicadesa mai perdonada de voler esbrinar de quines files polítiques han vingut. Fem-los la caritat de no parlar-los de política, puix que ensems que fóra injust, contraproduent, seria també una embestida fora de to que hem d'évitar. Ells vindran a passar el jorn entre nosaltres, no pas per encaparrar-se en quefers de dretes ni esquerres, sinó a eixamplar els pulmons i a refinar l'esperit, enarborant tots la mateixa bandera: la de Germanor. I no oblidem que després de la diada, el que intensament els furgarà el pensament, més que el record de les nostres encontrades, serà el tracte cordial que els hi haurem sabut donar.

Entenent doncs que per Gelida, amb motiu de l'Aplec, el dia 12 serà una festa grossa que ens atraurà una infinitat de forasters, unim-nos tots i de cor cridem: Benvinguts!..."

Amb motiu de l'aplec es publicà —com hem dit— un acurat programa de 32 pàgines amb una portada representant un excursionista i el Castell de Gelida al fons, original de l'artista M. Guarné, el qual s'inscriu dintre els millors corrents grafistes d'aquell moment. L'interior constava, a part dels anuncis de tot l'àmbit penedesenc, d'un manifest o pròleg adreçat als penedesencs; d'un amplíssim estudi sobre la història del Castell i poble de Gelida degut al Sr. Lleó Bergada i Girona, aleshores vinculat

a la indústria paperera de la població; d'un article sobre la hidrografia de Gelida; de les bases del concurs de fotografies per obtenir una informació gràfica de l'Aplec, i del programa d'actes que s'havia de desenvolupar de la següent forma:

A la vigília, al bosc de Can Torrents, gran acampada excursionista. L'endemà, a les 9, sortida de la Plaça de l'Església dels concorrents a la Cursa de marxa excursionista. A les 10, l'Orfeó Gelida cantarà una Missa Pontificalis, de Perossi. A les 11, l'Orfeó Gelida, a la Plaça, saludarà als concorrents a l'Aplec, cantant "Som catalans", i acte seguit una Comissió, representant a totes les entitats, anirà a retre una visita a la tomba del malaguanyat excursionista Agapit Alegre. A 2/4 de 12, ballada de sardanes per la Cobla "La Principal de Sant Sadurní d'Anoia"; a les 3 de la tarda, un concurs de lluita a la corda al bosc de Can Torrents; a 3/4 de 4, "promesa" dels Minyons de Muntanya, de Gelida i Sant Sadurní. A 2/4 de 5, concert orfeònic i coral a càrrec de l'Orfeó de Gelida —aleshores en plena efervescència— i de la massa coral Artesans d'Esquerra Republicana. A les 5, "acte d'afirmació patriòtica" prenent-hi part destacades personalitats de les agrupacions polítiques i patriòtiques de la nostra terra. S'havia de finalitzar la diada a 2/4 de 7 de la tarda, amb repartiment dels premis als guanyadors de la cursa, lluita a la corda i concurs de salts a la corda i seguidament una nova ballada de sardanes.

Dissortadament, les bones intencions dels organitzadors restaren força deslluïdes degut a la pluja, ja que el dia es mantingué indecís i a estones, plujós. Segons la publicació local "Roca-sagna", l'òrgan de la dreta gelidenca, que no combregava massa amb l'organització, corresponent al 3 de juliol de 1932: "...cal lamentar com va ésser d'aburrida la tarda de l'aplec. Solament poguérem admirar exercicis de força; emperò les manifestacions d'art, les més profitoses potser, i les que més haurien absorvit l'atenció de tothom, varen quedar totalment anul·lades. Ni Orfeó, ni secció coral, ni sardanes. Total, massa parlaments i massa cordes..."

Moltes i noves manifestacions culturals i artístiques tingueren lloc al Penedès posteriorment sota l'aixopluc de la Generalitat.

Avui, però, hem volgut deixar una breu constància d'un període ben pròsper pel renaixement socio-cultural del Penedès, tot esperant ampliar-lo en un futur imminent.

* * * * *

Fotografies cedides per Josep Mestres Hero

